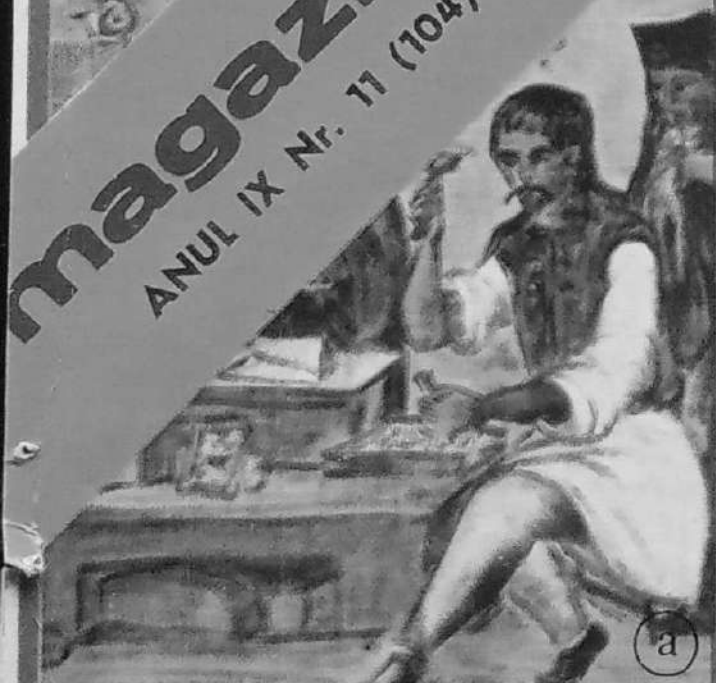

magazin istoric

ANUL IX Nr. 11 (104) NOIEMBRIE 1975

1975

LIVIA DANDARA

În Universul din 16 martie 1946, apărea un anunț al Universității din București prin care se scotea la concurs postul de profesor la Catedra de economie teoretică de la Facultatea de drept. Printre cei cinci candidați se afla și Lucrețiu Pătrășcanu.

Dosarul alcătuit cu acel prilej, care se păstrează la Arhiva Universității, cuprinde o suită de cereri, adrese, acte personale, procese-verbale, mărturii deosebit de importante pentru cunoașterea activității didactice universitare a lui Lucrețiu Pătrășcanu.

Cererea sa de înscriere la concurs, datată din 4 aprilie 1946, era însoțită de un memoriu în care se specifica:

„Studiu universitar: licențiat magna cum laude al Facultății de drept din București; doctor în filozofie la Universitatea din Leipzig; obiect principal — economia politică, obiecte secundare — istoria filozofiei și statistica; lucrări științifice...” Memoriul cuprindea lucrările principale:

„Reforma agrară din România Mare și urmările ei — 1925; Băncile și beneficiile lor (în Independența economică, nr. 1-2 — 1928); Început de crize în economia mondială (în Viața românească, sub pseudonimul O. Boldur) — 1938; Problemele de bază ale României, Editura Sococ — 1944; Sub trei dictaturi, Editura Forum — 1945; Un veac de frământări sociale, Editura Cartea Rusă — 1945; Curente și tendințe în filozofia românească, Editura Sococ — 1946”.

Conform regulamentelor în vigoare pe atunci, candidatul trebuia să susțină, în fața unei comisii special constituite, cinci probe. Membrii comisiei își consemnau aprecierile individual, în scris și acordau un calificativ, prin notă. Pentru a fi admis, candidatul trebuia să întrunească între 16-20 puncte. Concursul s-a desfășurat între 12-18 aprilie 1946 și a însemnat un strălucit succes al lui Lucrețiu

Pătrășcanu. Este edificatoare în acest sens concluzia finală a comisiei, cuprinsă în procesul-verbal nr. 6: „Mediile obținute de Lucrețiu Pătrășcanu au fost 19 la toate probele [...], drept pentru care a fost proclamat reușit”.

Aprecierile specialiștilor asupra lucrărilor candidatului, precum și asupra orientării sale științifice, relevată în colocviile susținute, constituie, totodată, o recunoaștere a noii concepții profund științifice care începuse să-și facă drum spre catedrele universitare: materialismul dialectic și istoric marxist. Și nu este deloc întâmplător că purtătorul acesteia era unul dintre militanții de frunte ai P.C.R. — partid care, după decenii de luptă eroică în condiții de ilegalitate, în situația istorică creată prin victoria insurecției din august 1944, desfășura o complexă activitate înnoitoare în diferite domenii ale vieții social-economice și politice românești.

Iată și câteva spicuri din aprecierile membrilor comisiei de examinare: „Din analiza lor [a lucrărilor candidatului — n.a.] rezultă că autorul tratează cu deosebită competență științifică, originalitate, personalitate și informație, problemele intrând în cadrul catedrei vacante...” (prof. I. L. Georgescu).

„În fiecare din aceste lucrări, autorul tratează cu o variată extindere problemele de economie politică, teoretică și practică [...] Autorul exprimă punctele sale de vedere cu documentare și deosebite în-susiri dialectice” (prof. Valeriu Bulgaru).

„Scrisă clar, cu metodă și îndemnare [...] în lumina concepțiunii materialiste a autorului, evoluțiunea economiei

românești în ultimul veac și situațiunea ei actuală, sub aspectul agrar, industrial și social” (aprecierea prof. Victor Bădulescu asupra lucrării Problemele de bază ale României).

Prof. Constant Georgescu, președintele comisiei, arăta în legătură cu teza de doctorat: „... o considerăm ca una din cele mai serioase lucrări ce s-au scris asupra celei mai importante probleme economice din România”, iar în privința articolului Băncile și beneficiile lor ținea să remarce: „Problema este tratată în mod complet și în mod științific pentru prima dată în România, autorul dînd dovadă de multă competență și originalitate științifică, întrebuintînd o metodă nouă și desăvîrșită, pentru lămurirea unei probleme de o deosebită importanță pentru România”. Același profesor aprecia că lucrarea Problemele de bază ale României îl clasează pe autor „printre primii gînditori din România în domeniul științelor economice”, iar despre cartea Sub trei dictaturi menționa că: „stabilește în mod cu totul original fenomenele economice care au fost, după părerea d-sale, cauza determinantă a regimurilor dictatoriale din România”.

În cadrul concursului, Lucrețiu Pătrășcanu a susținut și un colocviu pe un ansamblu de teme trase la sorți din cele 12 probleme propuse de membrii comisiei, de fapt un complex chestionar pe teme teoretice de economie politică în general, cu aplicarea lor la realitățile românești de-a lungul veacurilor. Totodată, candidatul a susținut, ca probă practică și două prelegeri publice, cu subiecte trase, de asemenea, la sorți. Dintr-o

declarație aflată la dosar, reiese că Pătrășcanu a renunțat la termenul de 24 ore prevăzut pentru pregătirea acestor probe. Grabă? Nui Siguranța omului de știință, stăpîn pe domeniul în care urma să predea de la înălțimea catedrei universitare.

Ambelo prolegori — Formele capitaliste în economia Principatelor române și Munca, factor de producție — au fost expuse în amfiteatrul nr. 2 al Facultății de drept. Proba de seminar cuprinzînd „Aplicațiuni cu studenții, constînd în bibliografie, întrebări și răspunsuri referitoare la subiectul prelegerilor” a avut loc în aceeași incintă.

În urma trecerii cu deosebit succes a tuturor acestor probe, printr-o adresă a Ministerului Educației Naționale, decanul Facultății de drept era înștiințat că, prin decretul nr. 1612, publicat în Monitorul Oficial, nr. 119 din 24 mai 1946, „dl. dr. Lucrățiu Pătrășcanu se numește pe data de 1 octombrie 1946 profesor titular la Catedra de economie teoretică...”.

Campania electorală în vederea alegerilor parlamentare din toamna anului 1946 (Pătrășcanu a candidat pe listele B.P.D. la Arad), solicitările intense pe care i le impuneau activitățile ca membru al guvernului, precum și faptul că se afla printre cadrele de bază ale P.C.R. nu l-au împiedicat pe Pătrășcanu să-și onoreze sarcinile universitare. Cum reiese din dosarul cu procese-verbale ale consiliilor profesore de la Facultatea de drept, solemnitatea prezentării noului profesor a avut loc la 18 decembrie 1946. Decanul George Fotino declara cu acel prilej cerința „ca din știința fiecărui dintre noi să dăruim o fărîmă care să aporească pa-

trimoniul spiritual al acestei instituțiuni, pe care urez flecăruia să ajungă să o lubească și să-l fie folositor”.

În răspunsul său, Lucrățiu Pătrășcanu arăta că venea în facultate „cu dorința de înnoire, pe care o impun vremurile și de democratizare a instituțiunilor”, convins fiind că „tendința aceasta de democratizare se va afirma tot mai tare în Universitate”.

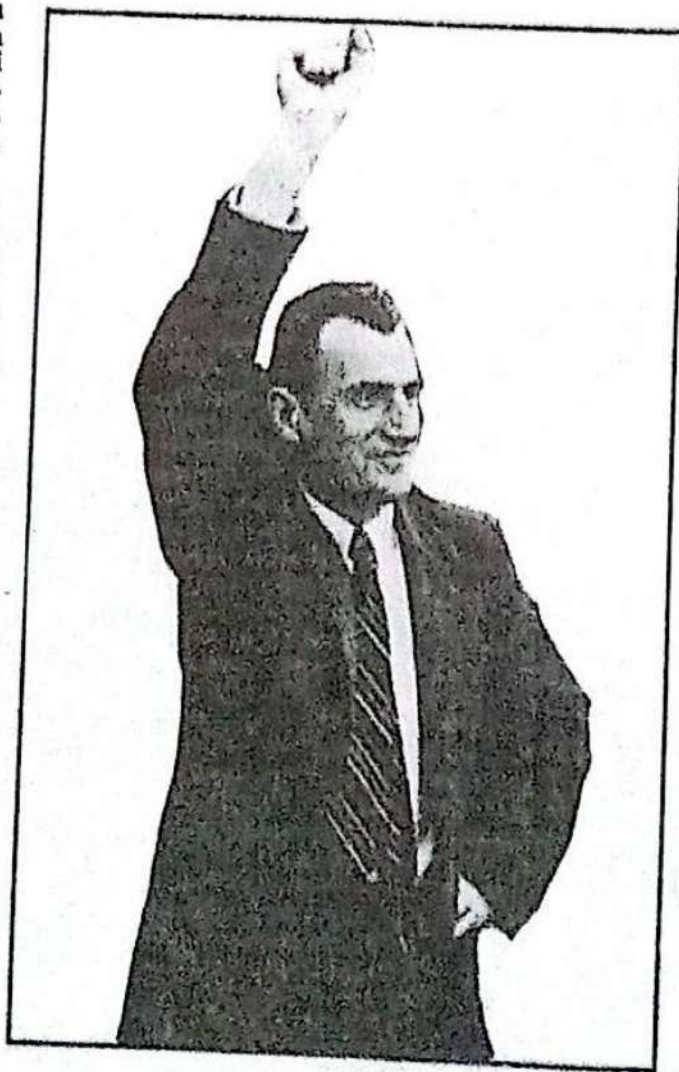
La 29 ianuarie 1947, noul profesor depunea jurămîntul

mei politice; în celelalte cînd, autorul își propunea să prezinte studenților „încadrarea evoluției poporului român, în cadrul privilegiat prin aceleași criterii stabilite în lecțiunile trecute privitoare la întreaga omenire”.

În prolegerea referitoare la **Dreptul vechi românesc** menționa direcțiile de cercetare fundamentale care au preocupat pe istoricii români — permanența pe aceste meleaguri a elementului daco-ro-

man — de o parte și de alta a Munților Carpați și determinarea primelor forme de organizare politică și economică pe teritoriul nostru — autorul considerînd că, prin clarificarea acestor probleme, se va putea explica originea istorică a marii proprietăți la români și, implicit, se vor putea susține drepturile legitime ale țărănimii asupra pămîntului. În sprîșnului opiniei sale, prezenta succint și polemic teorii și considerațiile unor specialiști în problemă, subliniind cîteva concluzii: țărănul român apare în istorie ca un om liber; țărănimia și-a afirmat în mod neîntreput dreptul ei străvechi asupra pămîntului, invocînd un drept românesc existent în momentul formării poporului român ș.a.m.d. Într-o altă prolegere, **Evoluția raporturilor de producție în istoria poporului român**, după ce înfățișa cele două puncte de vedere din istoriografia

românească — unul considerînd evoluția statală cu a celorlalte popoare europene, altul susținînd o evoluție proprie, originală — Pătrășcanu trecea în revistă momentele principale care au jalonat începuturile, consolidarea și degradarea relațiilor de tip feudal în țara noastră, conchizînd că la începutul sec. XIX existau în țara noastră toate

Cu prilejul unui mare miting al F.N.D. organizat în septembrie 1944, pe stadionul ANEF din Capitală

solemn, urmînd să predea la anul I cursul de Economie teoretică, iar la anul II pe cel de Istorie a doctrinelor economice. Pentru cea dintîi disciplină, în anul 1947, a apărut litografiat cursul său de Economie teoretică. Primele cinci prolegeri tratau problemele generale ale econo-

categoriile sociale existente în Europa în acel timp.

În celelalte prelegeri — Descrierea regimului de producție capitalist și Analiza structurii economice a României — Pătrășcanu a dovedit aceeași

profundă cunoaștere a realităților românești.

Limpezimea ideilor cuprinse în cursul amintit, abordarea științifică, marxistă, a temelor ne permit să-l cunoaștem

pe Lucrețiu Pătrășcanu nu numai în calitate sa de eminent militant de partid, de om politic multilateral, ci și în ipostaza omului de știință, a profesorului.